

REGISTAR GEOGRAFSKIH IMENA ZASNOVAN NA TOPOGRAFSKOJ KARTI MJERILA 1 : 300 000

Zvonko ŠTEFAN¹, Željka JAKIR², Željko HEĆIMOVIĆ³

SAŽETAK. Prema *United Nations Group of Experts on Geographical Names (UNGEGN)*, kao krovnoj organizaciji za standardizaciju geografskih imena, registar geografskih imena je sustavni popis geografskih imena izvedenih iz geografskih objekata s indikacijom o njihovom položaju, klasifikaciji i ostalim atributima. Geografska imena nisu samo dio karte, već i važno komunikacijsko sredstvo za orijentaciju u prostoru. Ona karakteriziraju povijesni i kulturni razvoj pojedinog područja. Registar je izrađen na osnovu topografske karte u mjerilu 1 : 300 000 (300k), koja se sastoji od 14 listova. Imena su podijeljena i razvrstana u šest objektnih grupa, četrdeset i jednu objektnu vrstu i trinaest objektnih podvrsta. U registru je najveći broj naselja. Imena naselja su ažurirana na osnovu službenih dokumenata: Registar prostornih jedinica, Imenik naselja Republike Hrvatske i Zakon o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj.

Cljučne riječi: geografsko ime, registar geografskih imena, topografska karta

ABSTRACT. After *United Nations Group of Experts on Geographical Names (UNGEGN)*, as the main organization for standardization on geographical names, the *Gazetteer* is list of toponyms arranged in alphabetic or other sequential order, with an indication of their location and preferably including variant names, type of topographic feature and other defining or descriptive information. Geographical names are not only a part of map, but they are also very important communication tool reflecting historical and cultural development of some area. *Gazetteer* is made on the basis of topographic map in the scale 1:300 000 (300k). It has 14 sheets. Geographical names are sorted in six features groups, forty-one feature type and thirty feature subtypes. The most names are settlements. Settlements names are checked after official documents: *Register of spatial units of Republic of Croatia, Register of settlements of Republic of Croatia and Law about counties, cities and municipalities in Republic of Croatia.*

Key words: geographical name, *Gazetteer*, topographic map

1. UVOD

Geografska imena su vlastita imena različitih fizičko - geografskih i društveno - geografskih objekata na površini Zemlje. Predstavljaju veliki izvor podataka za razna antropološka, arheološka, geografska, lingvistička, povijesna i druga proučavanja. Postojeće geografsko nazivlje pruža mogućnost analize promjena u prostoru, koje govori o nastanku, porijeklu, raširenosti i vremenu trajanja imena, kao i o njihovoj upotrebi na kartama kao važnim orijentirima. Krovna organizacija za standardizaciju geografskih imena je *United Nations Group of Experts on Geographical Names (UNGEGN)*. Prema UNGEGN-u registar geografskih imena je sustavni popis geografskih imena izvedenih iz geografskih objekata s

indikacijom o njihovom položaju, klasifikaciji i ostalim atributima. U tablici 1 dan je opis geografskog imena.

Tablica 1. Opis geografskog imena

OPIS GEOGRAFSKOG IMENA			
PODRUČJE IMENA	POLJE OPISA	KLASIFIKACIJA	DODJELJENA ILI OBAVEZNA VRIJEDNOST O- Obavezna N-neobavezna
Ime geografskog objekta	Vlastito ime koje pripada geografskom objektu na karti, ispisano u skladu s kartografskim ključem i pravopisnim pravilima geografskih imena Republike Hrvatske	slovna	O
Službeni jezik-ISO	Hrvatski jezik je službeni jezik Republike Hrvatske - hr ISO639/1	slovno -brojčana	O
Drugo ime	Ime koje se često koristi u narodu, a moguće ga je naći i drugim dokumentima	slovna	N
Geografsko ime objekta u jeziku manjina	Ustav RH osigurava nacionalnim manjinama korištenje tradicijskih imena i oznaka, te dodjeljivanje imena naseljima, ulicama i trgovima na jeziku nacionalnih manjina, članak 89. Ustava RH	Slovna	N
ISO oznaka jezika manjina	češki-cz, mađarski-hu, srpski-sr, talijanski-it	slovno -brojčana	O
Geografsko obilježje - objektna vrsta	Bitna oznaka, značajka objekta	Slovna	O
Objektna podvrsta	Oznaka, značajka objekta	slovna	O
Broj stanovnika	Broj stanovnika za naselja	brojčana	O
KOD	Informacijska instrukcija vezana za CROTIS, HHI	brojčana	O
Izvornik	Originalan dokument iz kojeg se dobiva informacija o imenu geografskog objekta - karte, atlas, povijesni dokumenti...	slovno -brojčana	O
Godina izdavanja izvornika	Godina izdavanja izvornika	brojčana	O
Naručitelj - izvođač radova na karti	Naručitelj - izvođač radova na karti	slovna	O
x (m)	Sredina imena na karti po osi x (m)	brojčana	O
y (m)	Sredina imena na karti po osi y (m)	brojčana	O
Projekcijski koordinatni referentni sustav	1. HDKS01/TM 2.HTRS96/TM	slovno -brojčana	O
Promjenjeno ime-novo ime	Promjena imena uvjetovana političkim, administrativnim, gospodarskim, socijalnim ili drugim razlozima	slovna	O
Izvornik promjene imena	Dokument službene promjene imena	slovno -brojčana	O
Ime prije promjene	Ime prije promjene	slovna	O
Napomena			

Prva baza registra geografskih imena Republike Hrvatske je izrađena 2004. godine (Hrvatski geodetski institut, 2004.).

2. CILJ I ZADATAK REGISTRA

Izrada registra geografskih imena je jedna od osnovnih zadataka u postupku standardizacije geografskih imena. U svrhu standardizacije geografskih imena na kartama UN je 1959.

godine osnovao United Nations Group of Experts on Geographical Names (UNGEGN) kao ekspertno tijelo za geografska imena pri Economic and Social Council (ECOSOC).

Ciljevi Registra geografskih imena se mogu podijeliti na: standardiziranje geografskih imena u službenim dokumentima, katastarskim planovima, enciklopedijama, školskim i drugim atlasima, na radiju, televiziji, tisku i drugim medijima i izradu jedinstvene baze imena geografskih objekata Republike Hrvatske.

Zadatak je registra geografskih imena da prikuplja, evidentira, obrađuje, publicira te daje na upotrebu geografska imena preuzetih s topografskih i drugih karata u informacijski sustav Republike Hrvatske.

3. IZVORNICI REGISTRA GEOGRAFSKIH IMENA

Prilikom izrade Registra geografskih imena korištene su topografske karte mjerila 1: 300 000 i drugi službeni izvornici. Topografska karta mjerila 1: 300 000 (PTK300) izrađena je od 1984. do 1985. godine. Ona je poslužila kao osnovni izvornik. Karta 300k podijeljena je na 14 listova koji pokrivaju teritorij Republike Hrvatske i to: Ankona, Bjelovar, Budimpešta, Dubrovnik, Koprivnica, Korčula, Ljubljana, Mostar, Osijek, Rijeka, Sarajevo, Split, Varaždin i Zagreb.

Na topografskim kartama nalaze se kratice. To su skraćeni dijelovi riječi ili skupova riječi, a čitaju se kao da su riječi napisane. One imaju funkciju da na malom prostoru i u zgusnutom geografskom inventaru, daju korisniku što više informacija. Imena geografskih objekata prikazane kraticom, u Registar su upisivane punim imenom i značenjem. Da bi točnost podataka bila što pouzdanija, za objekte prikazane kraticom, korištena je publikacija Topografsko znakovlje (Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, 1993.). Za tumačenje kratica korištena je i Zbirka kartografskih znakova (Narodne novine, 1976.) i Kartografski ključ s uputama za izradu i primjenu znakova za Hrvatsku osnovnu kartu (HOK) mjerila 1:5000 (Državna geodetska uprava, 2001.).

Pri izradi Kataloga geografskih objekata i naziva korišteni su kartografski ključ topografske karte 1:25 000 (Državna geodetska uprava, 2000.) i Kartografski ključ s uputama za izradu i primjenu znakova za Hrvatsku osnovnu kartu (Državna geodetska uprava, 2001.).

Registar prostornih jedinica Republike Hrvatske je korišten kao službeni izvornik za imena županije, gradove/općina i naselja (Državne geodetske uprava, 2009.), a Popisi naselja po županijama i gradovima/općinama, stanje 2001. i 2006. godine te Abecedni popis naselja Republike Hrvatske, stanje 2001. i 2006. godine su korišteni kao pomoćni izvori (Državni zavoda za statistiku, 2001a, 2001b, 2006a, 2006b).

4. OPIS REGISTRA GEOGRAFSKIH IMENA

Registar geografskih imena je zasnovan na topografskoj karti mjerila 1:300 000. Za potrebe izrade Registra geografskih imena, Hrvatski geodetski institut izradio je katalog geografskih objekata. Izvornici definiranja geografskih objekata su bili Cvitanović (2002.), Brozović-Rončević (1997.), Poljak (1986.) i dr. Katalogom geografskih objekata se obuhvaća sveukupan geografski inventar koji je podijeljen u osam (8) objektnih grupa, sto trideset dvije (132) objektna vrste i trideset devet (39) objektna podvrste. Nazivi za geografske objekte, promatrani su kroz objektnu grupu: geografske cjeline, reljefni oblici, vode, kopna i mora, otoci, poluotoci, hridi i grebeni, građevine i ostali objekti, područja, naselja i prometnice. Nadalje, objektna vrsta i objektna podvrsta pokazuju daljnju raščlambu preko definicije svakog promatranog geografskog objekta.

Svaki zapis za geografsko ime sadrži:

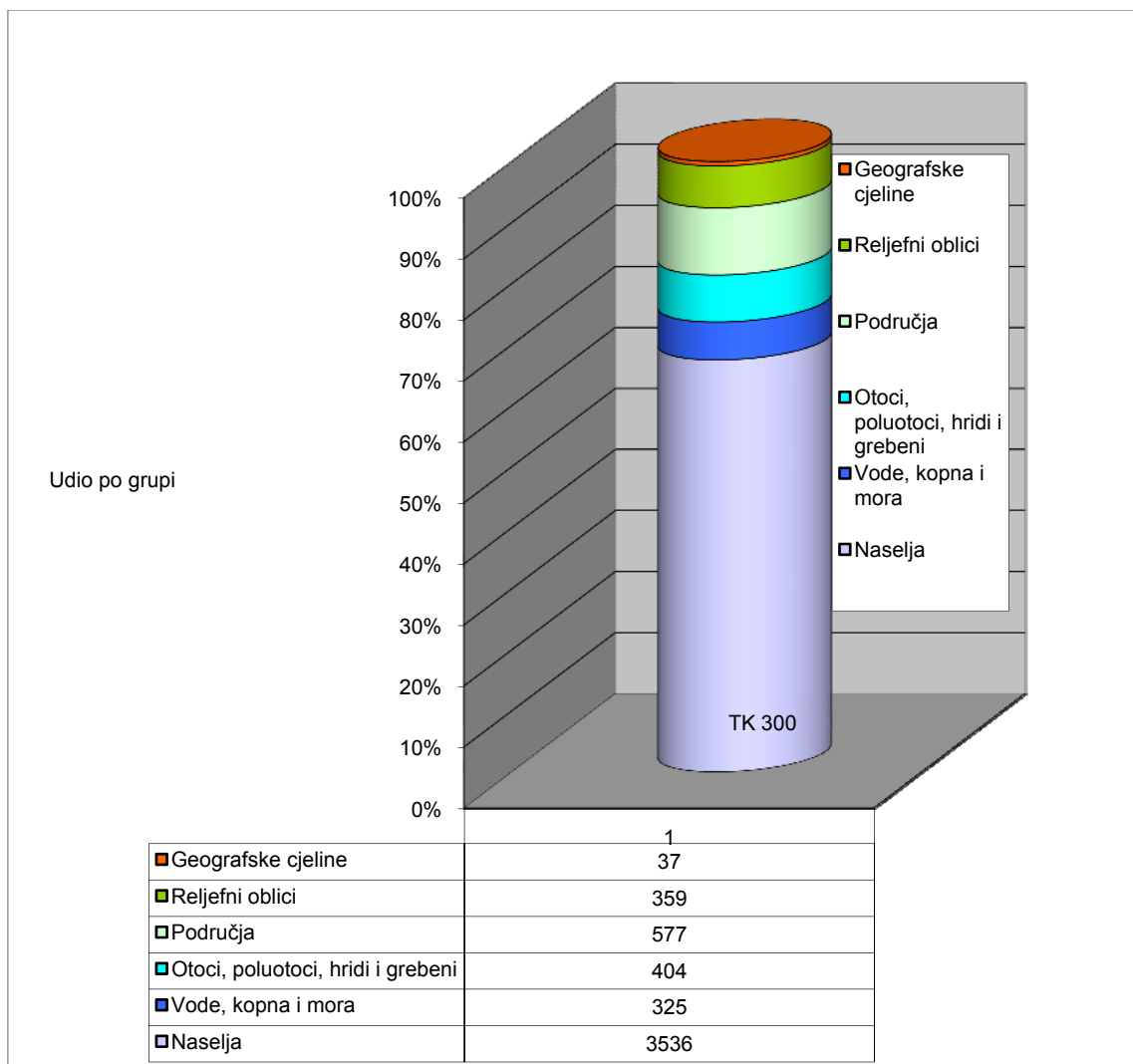
- redni broj - redni broj imena u Registru,
- ID - jedinstveni identifikacijski broj geografskog imena,
- geografsko ime - ime geografskog objekta,
- administrativno područje - administrativno područje geografskog objekta,
- E, N - koordinate geografskog imena u službenom referentnom sustavu,
- objektna grupa - prvi nivo klasificiranja,
- objektna vrsta - drugi nivo klasificiranja,
- objektna podvrsta - treći nivo klasificiranja,
- CGND kod - kod CGND klasifikacije,
- CROTIS kod - kod CROTIS klasifikacije.

5. STATISTIKA POKAZATELJA GEOGRAFSKIH IMENA

Registar geografskih imena sadrži 5238 geografskih objekata i njihovih imena. Geografska imena su, prema Katalogu geografskih objekata, razvrstana u šest (6) objektnih grupa, četrdeset i jednu objektnu vrstu i trinaest (13) objektnih podvrsta.

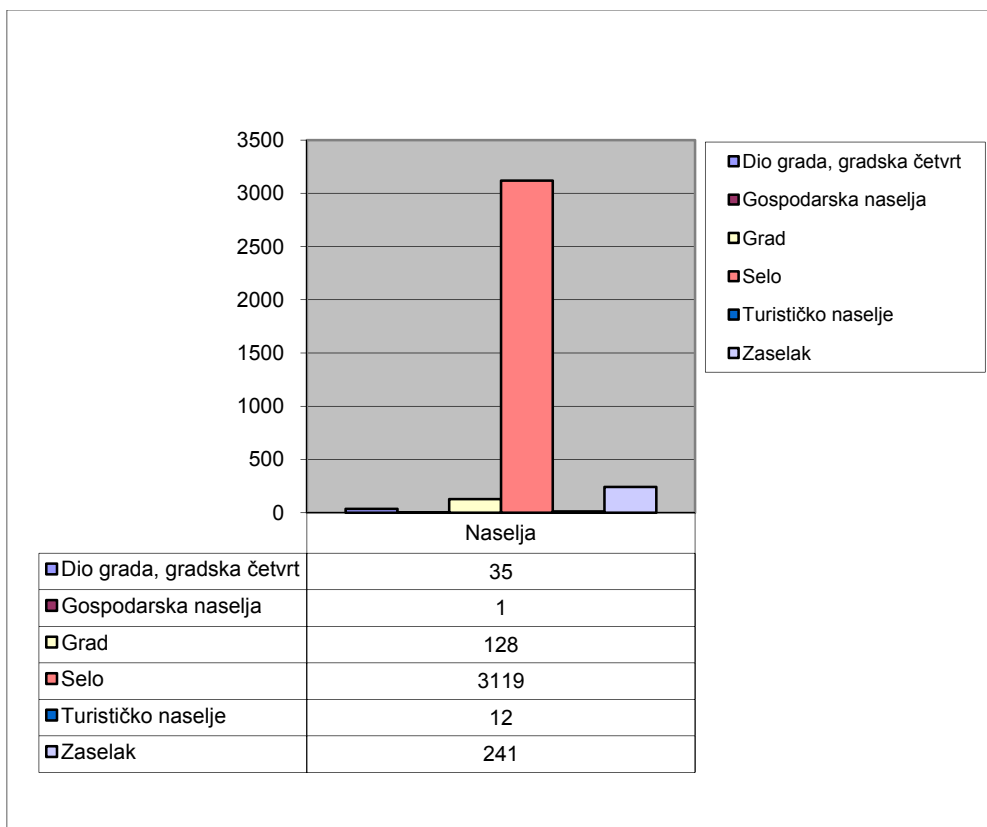
Podjela po klasama pokazuje da se radi o karti sitnog mjerila, što se vidi po tome da u grupi Geografske cjeline u objektnoj grupi imamo ukupno trideset devet objekata koji su podijeljeni u tri objektnu podvrste. Izostao je čitav niz drugih geografskih objekata koji su razvrstani u objektnu grupu obradivo i neobradivo zemljište, kao i šumsko zemljište. Slično je i s ostalim grupama i njihovim vrstama i podvrstama.

Grupa Naselja je najbrojnija s 3536 objekata. U Katalogu geografskih objekata se vodilo idejom da se naselja raščlane na što više geografskih objekata, onako kako ih i nalazimo u prirodi, odnosno na promatranoj karti.

Slika 1. Geografska imena po grupama.

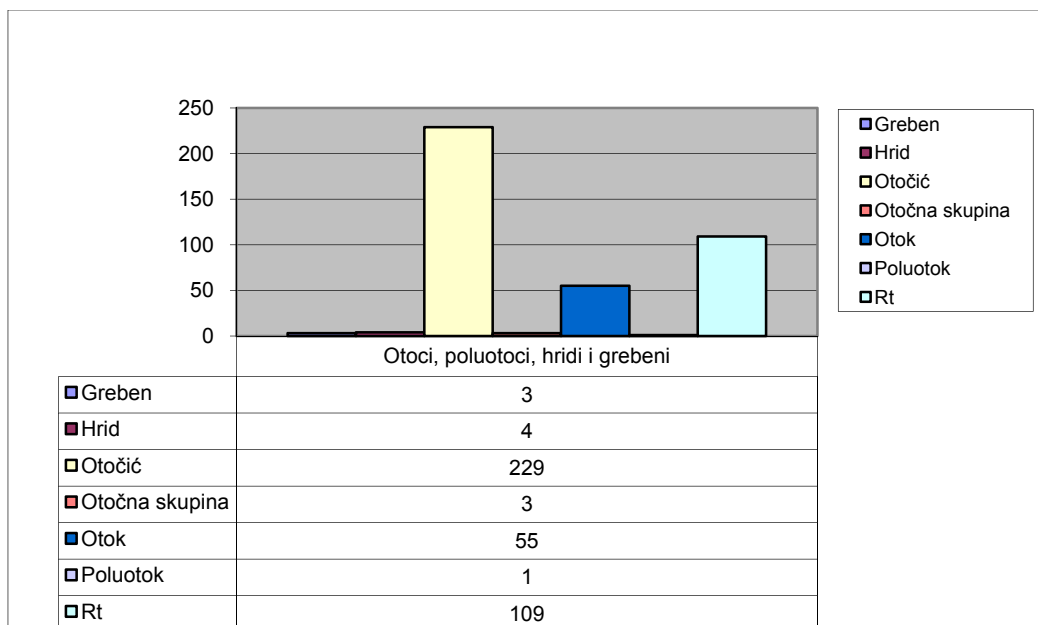
Evidentirano je 128 naselja sa statusom grada, 35 naselja definirano je kao dio grada ili gradske četvrti. Nadalje, pojavljuju se naselja definirana kao gospodarsko i turističko naselje.

Slika 2. Vrste geografskih objekata unutar grupe Naselja.

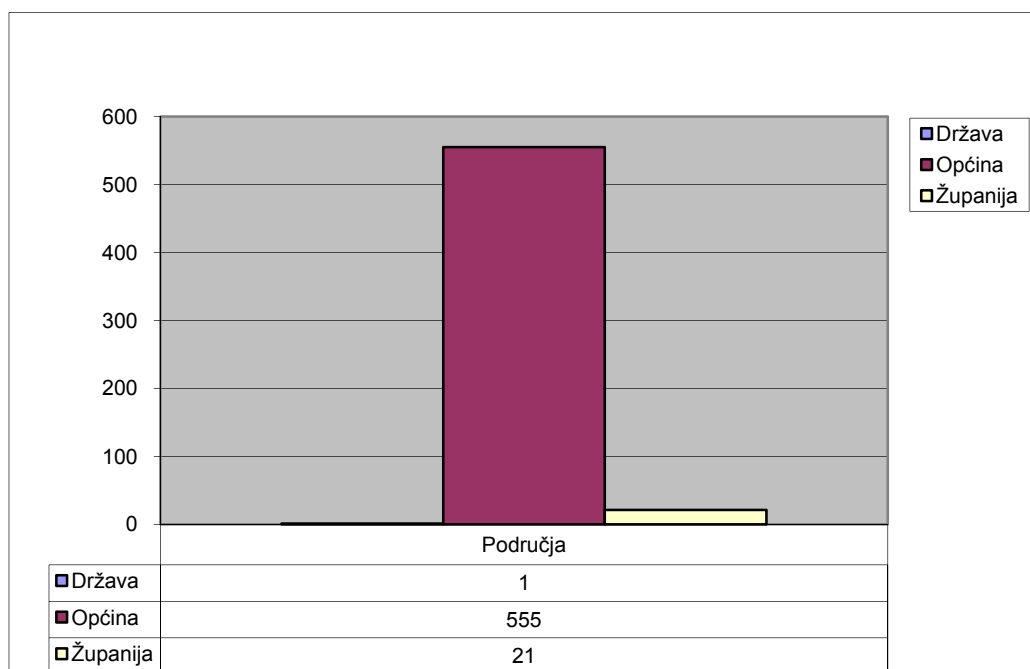
Kao što je naglašeno, Registar geografskih imena je zasnovan na topografskoj karti mjerila 1:300 000 (300k) koja je izrađena osamdesetih godina prošlog stoljeća. Terenskim obilaskom i provjerom utvrđeno je da velik broj sela i zaselaka danas više ne postoji (spaljeno, razrušeno i nenastanjeno, pogotovo u zonama gdje su bila velika ratna razaranja), neka su pripojena susjednom većem naselju i promijenila su ime u naselje kojem su pripojena ili su samo promijenila ime. Stoga je bilo potrebno provjeriti sva imena naselja i staro ime zamijeniti novim.

Grupa Otoci, poluotoci, hridi i grebeni obuhvaća 404 geografska objekta. Geografski objekti su raspoređeni u sedam (7) objektnih vrsta. Najveći broj objekata vezan je za otočiće (229), rtove (109) i otoke (55). Hrid kao geografski objekt evidentiran je četiri puta, greben i otočna skupina po tri puta, a poluotok jedan put.

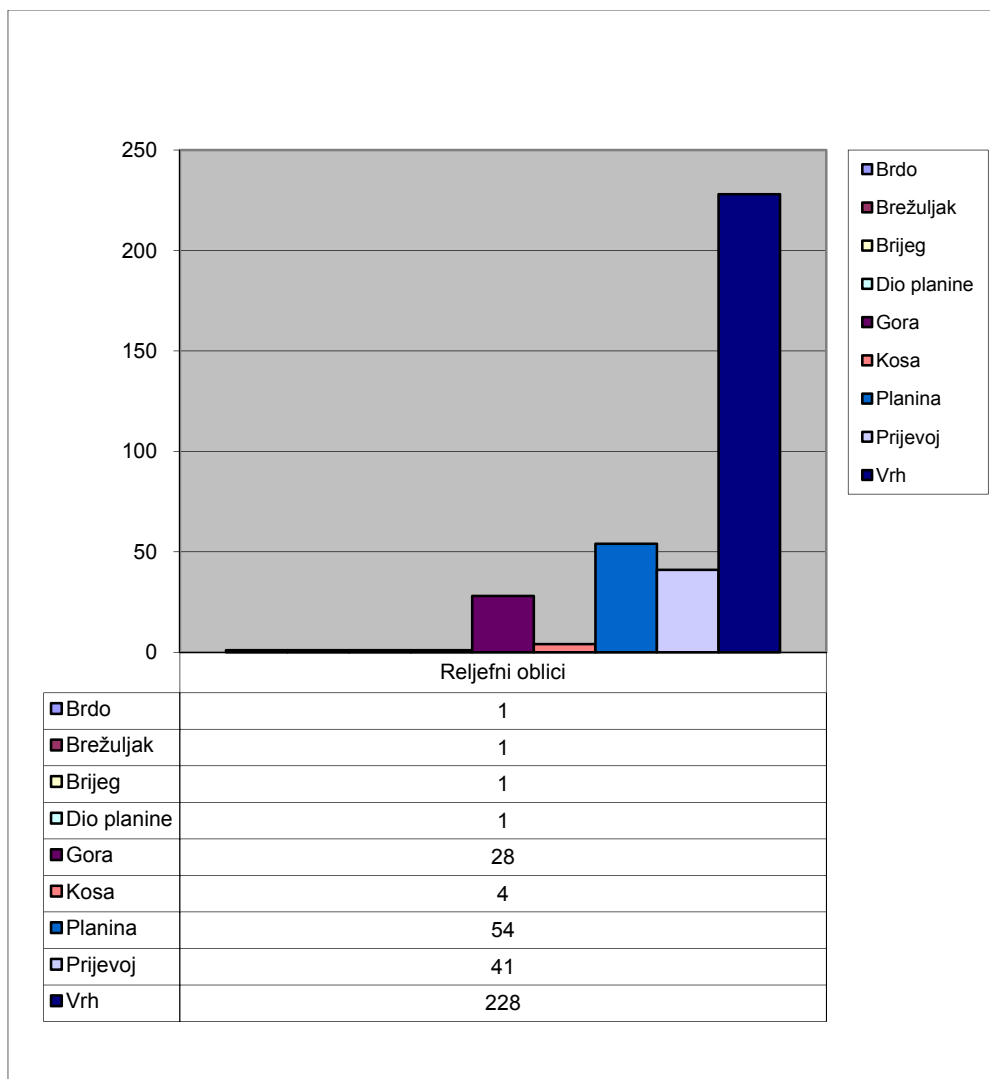
Slika 3. Vrste geografskih objekata unutar grupe Otoci, poluotoci, hridi i grebeni.

Grupa Područja broji ukupno 577 objekata, gdje su evidentirani svi gradovi/općine i županije u Republici Hrvatskoj. Uočeno je da ponekad nije bilo napisano ime naselja koje danas ima administrativni status grada ili općine. To je ispravljeno s obzirom na službene registre Republike Hrvatske.

Slika 4. Vrste geografskih objekata unutar grupe Područja.

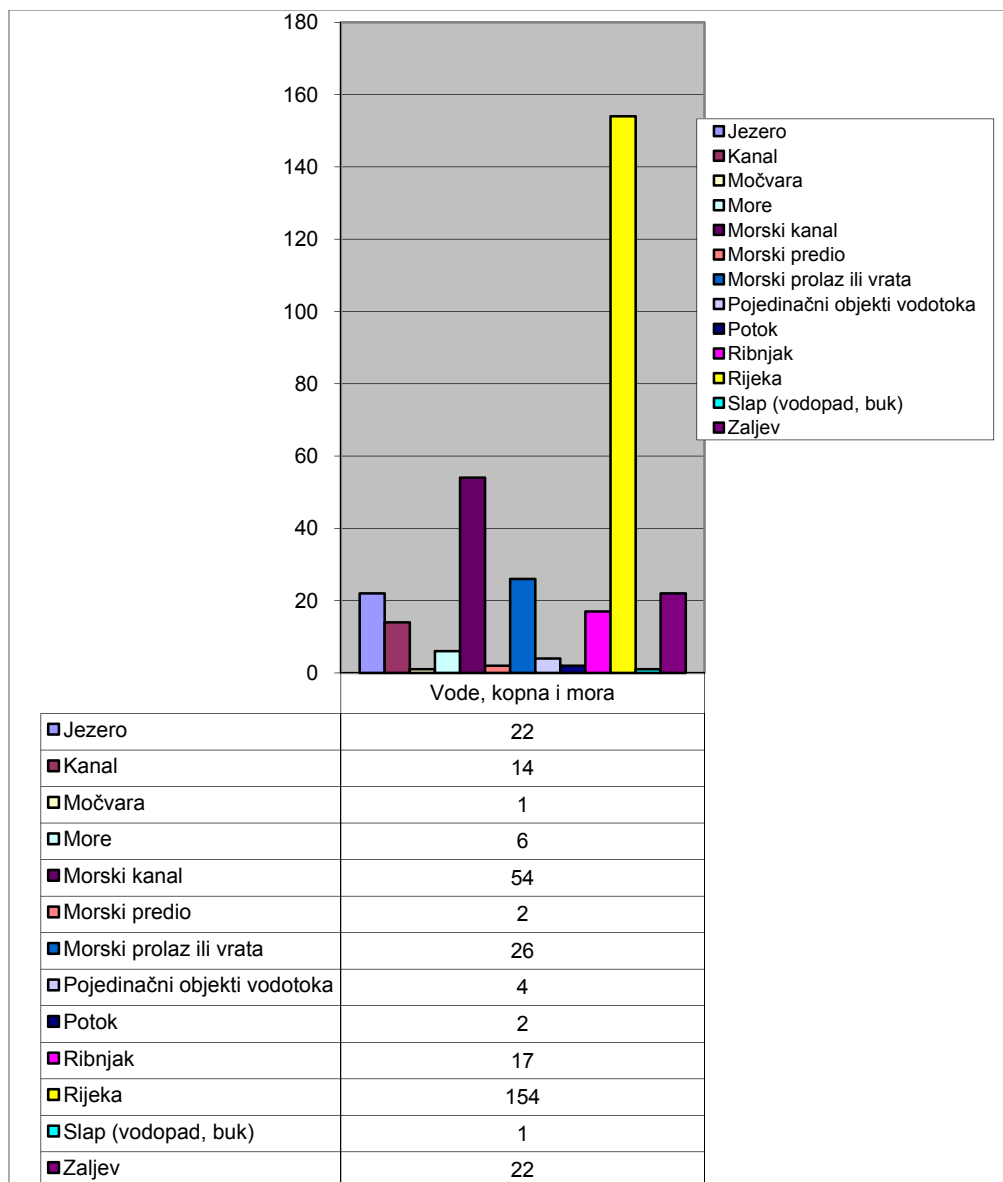
Grupa koja sadrži geografska imena Reljefnih oblika broji 359 objekata razvrstanih u devet objektnih vrsta. Najbrojniji objekti na karti ovog mjerila su vrhovi, slijede imena planina, prijevoja, gora, kosa, a brdo brijeg, brežuljak i dio planine pojavljuju se po jedan puta.

Slika 5. Vrste geografskih objekata unutar grupe Reljefni oblici.

Grupa Vode, kopna i mora broji 325 geografska objekta razvrstana u trinaest objektnih vrsta. U grupi Vode kopna najbrojnije su rijeke, jezera, ribnjaci, kanali (stalna voda), vrela (izvor), potoci (stalna voda) te močvare i slap po jedan objekt.

U grupi Vode mora najviše je objekata definirano kao morski kanal kojih ima 54, morskih prolaza ili vrata ima 26 objekta, zaljeva 22 objekta, mora 6 objekata i morski predjela 2 objekta.

Slika 6. Vrste geografskih objekata unutar grupe Vode kopna i mora.

7. ZAKLJUČAK

Izradom Registra geografskih imena, stvoreni su uvjeti da geografska imena sa službenih karata i drugih izvornika uđu u informatički sustav Republike Hrvatske. Njegovom primjenom otklonit će se prisutan problem korištenja raznovrsnih geografskih naziva i imena u službenim dokumentima, kartama, enciklopedijama, školskim i drugim atlasima, na radiju, televiziji, tisku i ostalim medijima. Daljnjim razvojem baze Registra geografskih imena za očekivati je da će geografski objekti definirani u Katalogu geografskih objekata svakim novim mjerilom karte biti sve brojniji i učestaliji.

SUMMARY

Gazetteer is making basic to use geographical names from official maps and other sources in the spatial data infrastructure of Republic of Croatia. It is going to standardize usage of

geographical names and problem of usage of variant names is going to be minor in official documents, maps, encyclopedias, school and other atlases, on radio and television, press and other media. It can be expected that further development of Gazetteer is going to use more and more detail features. It is possible that in some map scales appear geographical feature that are not defined in catalog. In that case feature catalog should be extended.

LITERATURA

BROZOVIĆ-RONČEVIĆ, D. (1997.): Hidronimi s motivima vrelišta na povijesnom hrvatskom jezičnom području, HAZU, Razred za filološke znanosti, Zagreb.

CVITANOVIĆ, A. (2002.): Geografski rječnik, Hrvatsko geografsko društvo, Zadar.

DRŽAVNA GEODETSKA UPRAVA (2000.): Kartografski ključ topografske karte 1:25000, Zagreb.

DRŽAVNA GEODETSKA UPRAVA (2001.): Kartografski ključ s uputama za izradu i primjenu znakova za Hrvatsku osnovnu kartu (HOK) 1: 5 000, Zagreb.

DRŽAVNA GEODETSKA UPRAVA (2009.): Registar prostornih jedinica Republike Hrvatske. Zagreb.

DRŽAVNI ZAVOD ZA STATISTIKU (2001.): Imenik naselja Republike Hrvatske - Abecedni popis naselja, stanje 2001. godine, Zagreb.

DRŽAVNI ZAVOD ZA STATISTIKU (2001.): Imenik naselja Republike Hrvatske - Sistemski popis naselja po županijama i gradovima/općinama, stanje 2001. godine, Zagreb.

DRŽAVNI ZAVOD ZA STATISTIKU (2006.): Imenik naselja Republike Hrvatske - Abecedni popis naselja, stanje 2006. godine, Zagreb.

DRŽAVNI ZAVOD ZA STATISTIKU (2006.): Imenik naselja Republike Hrvatske - Sistemski popis naselja po županijama i gradovima/općinama, stanje 2006. godine, Zagreb.

HRVATSKI GEODETSKI INSTITUT (2004.): Pregledna baza zemljopisnih imena Republike Hrvatske, Zagreb.

MINISTARSTVA OBRANE REPUBLIKE HRVATSKE (1993.): Topografsko znakovlje: Sektor za nabavu, proizvodnju i opskrbu, Uprava za graditeljstvo: 56-61, Zagreb.

NARODNE NOVINE (1976.): Zbirka kartografskih znakova: Pravilnik o kartografskim znakovima: 100-101, Zagreb.

POLJAK, Ž. (1986.): Planine Hrvatske planinarsko - turistički vodič, Planinarski Savez Hrvatske, Zagreb.